

MEDEDELINGENBLAD
van de
NEDERLANDSE WERKGEMEENSCHAP
voor
INDIVIDUALPSYCHOLOGIE

17e JAARGANG

MAART 1968

Redactie: J. A. Delhez, Oosterbeek
J. Vinckenborg, Bilthoven

Redactieadres: Mevrouw L. M. C. Richard-Stuurman
Pippelingstraat 60, Den Haag, Telefoon 68 34 22

MAATSCHAPPELIJKE EVOLUTIE EN INDIVIDUELE GROEI,
EEN PSYCHIATRISCHE VERKENNING VAN EIGENTIJDSE VERSCHIJNSELEN.

Voordracht, gehouden op 25 november 1967 te Amsterdam
door de heer mr. G. W. Arendsen Hein, psychiater te Utrecht.

Om een persoonlijke indruk te krijgen van een eigentijds verschijnsel heeft de heer Arendsen Hein het "hippiefeest" in de Jaarbeurshallen bezocht om door observaties en pogingen tot contact er achter te komen wat daar in de deelnemers gaande was.

Het verslag hiervan, gekoppeld aan enige algemene beschouwingen met tot slot enkele opmerkingen over de persoonlijke individuele groei, zullen de inhoud van deze voordracht uitmaken.

De algemene beschouwingen:

Dat er in de laatste 50 à 100 jaar sterke maatsch. veranderingen in positieve zin hebben plaatsgevonden, laat zich wel door niemand tegenspreken. Zij kunnen omschreven worden als:

1. Grotere welvaart met meer vrije tijd en een grotere mate van onafhankelijkheid, waardoor mogelijkheid tot uitbreiding van kennis en ontwikkeling.

2. Grotere veiligheid op medisch, technisch en sociaal gebied. Bescherming tegen willekeur en machtsverhoudingen. Verbeterde rechtspleging enz. door ontwikkeling van de democratische maatschappij.

3. Meer eerbied voor de menselijke persoonlijkheid.

De rechten van de mens en de rechten van het kind werden omschreven, de emancipatie heeft zich sterk afgetekend. Er is een streven naar gelijke rechten van ras, geloof en afkomst en er is een strijd gaande tegen de oorlog, tot uitdrukking gebracht in het strafbaar stellen van oorlogsmisdadigers.

Er is de tendens van toenemende ontwikkelingshulp aan de achtergebleven gebieden terwijl tevens gestreefd wordt naar overbrugging van de grootste tegenstellingen d.m.v. intern. rechtsontwikkeling, volkeren organisatie op velerlei terrein, de oecumenische beweging enz.

De gevolgen zijn een grotere vrijheid voor het individu (vrije meningsuiting en levensbeschouwing, zelfbeschikking en verantwoordelijkheid voor eigen inzicht zijn thans gewaarborgd).

Op allerlei gebied valt een verschuiving van de conventionele moraal te constateren.

Sexualiteit en voortplanting zijn gescheiden (de pil).

Er is een omwenteling gaande in een enorm lichaam als de R.K. Kerk, waar de eigen overtuiging van het individu steeds meer tot uiting komt en gehoord kan worden.

Bij deze maatsch. evolutie zijn echter ook keerzijden aan te duiden bv. een vermindering van de persoonlijke verantwoordelijkheid voor eigen levensgedrag en de sterke nivellering en massificatie waarbij het gecompliceerde proces van de individuatie belangrijk verzwaaard is.

De vraag of de mens met deze vooruitgang gelukkiger en evenwichtiger geworden is, of hij al of niet in zijn groei gesteund wordt, kan zowel positief als negatief beantwoord worden.

Het is duidelijk dat de tegenwoordige mens van allerlei lijden en gevaren verlost is, doch de existentiële angsten voor het bestaan schijnen hierdoor geenszins te zijn verminderd. Integendeel, want vele beveiligingen in de gevestigde maatsch. structuren zijn achteruit gegaan en ter discussie gesteld (gezin, kerk, dorpsgemeenschap, het koninkrijk enz.) Alles gaat op de helling en waar blijft dan het individu? Hij moet temidden van de vele strijdvragen een standpunt bepalen en een keuze doen, terwijl hij zich onvoldoende toegerust weet dwz. dat hij geen veilige basis heeft om op terug te kunnen vallen.

Verwonderlijk is het daarom niet, dat de tegenwoordige jeugd een hard oordeel velt: "Die maatschappij van jullie is een koude, kale, huichelachtige zaak, waar we niets mee te maken willen hebben". Dit oordeel kunnen we niet zomaar op zij schuiven.

In Amerika, waar een grotere welvaart heerst dan hier, is het de hr. A.H. opgevallen, dat deze tot bovengenoemde mentaliteit bij vele jongeren heeft geleid. Deze mensen willen iets anders, iets meer essentieels zoeken en een meer zinvolle inhoud aan hun leven geven. Zij willen zich richten op een eenvoudiger vorm van praktisch leven met veel mogelijkheid tot vrije tijd en dialoog met de medemens, ook buiten de eigen kring. Deze zoekers van nieuwe levensvormen zouden mogelijk een nieuwe mens kunnen aankondigen, aangeduid als de trancendente mens, (zoals men in andere tijden sprak van de gothieke- en de renaissance mens).

Deze trancendente mens streeft ernaar eigen ik-besef, eigen ik-bestaan en ik-zuchtige levensinstelling te transcenderen en naar iets te zoeken dat een bredere bewustzijnsinhoud heeft dan het eigen ik.

Ongetwijfeld waren dit soort mensen overal en in ieder tijdperk aanwezig, maar opmerkelijk is, dat in de taal van de hippies allerlei aanwijzingen gevonden worden, die de suggestie geven, dat zij op het spoor van deze gedachtengang en verlangens zijn gekomen. Men hoort er spreken over "bewustzijnsverruimende middelen" om daarmee geïnspireerd te worden tot de ontdekking van o.a. ware liefde tot de medemens, religieuze ervaringen, verbondenheid en eenheid van alle leven uitgedrukt in de terminologie: "lief zijn met elkaar", "love-in", "be-in" enz.

Wat onder individuele groei moet worden verstaan.

In het kort weergegeven: Rijping tot volwassenheid, een proces dat gekarakteriseerd zou kunnen worden door een ontwikkeling van de ik-handhaving tot zelfbe-

wust wording. Via verschillende tussenstadia loopt het van het ik over het wij naar het gij en vandaar naar een nog universeler besef van allesomvattend leven, de kosmos, het goddelijke.

Bij dit rijpingsproces kan gesproken worden van nieuwe bewustzijnsdimensies d.i. vertolkt in de individualpsychologische terminologie: appercepties gericht op het meer universele en fundamentele.

Immers, door de vroeg kinderlijke ervaringen worden bepaalde percepties met de daarbij behorende onbewuste doelstellingen, in de volgende levensperiode beperkt. Hierdoor is de mens niet in staat om wezenlijke nieuwe ervaringen op te doen. Steeds zullen deze gecodeerd worden in de voor hem bestaande perceptiepatronen, en er zal heel wat moeten gebeuren, voordat er een doorbraak komt tot iets wezenlijk nieuws.

In dat geval is er sprake van een nieuwe bewustzijnsdimensie en kan men zeggen dat het tendentieuze apperceptie niveau over gaat in het minder tendentieuze en meer universele niveau.

De psycholoog, Graf von Dürckheim zegt over het rijpingsproces dat het "ik" dan transparant gaat worden voor het diepere "Zelf".

Een voorbeeld: De naam Jan Jansen vertegenwoordigt twee levens in de mens. Jansen is de ik-persoon, zoals hij in de wereld staat, nodig om zich te handhaven. Het is zijn habitus, waarin alle verdedigingen, strevingen en wensen qua beroep, rang, stand, geloof, familie, ras, nationaliteit enz. enz. tot uitdrukking komen. Jansen is de uiterlijke persoonlijkheid zoals de mensen hem kennen.

"Jan" daarentegen is de mens van binnen, de essentiële kern, die diepste grond van zijn persoonlijkheid, die gewetensdrang heeft en intuïtief aanvoelen van waar hij heen moet, van wat hij zou moeten zijn en wat hij niet is (vergeleken met die uiterlijke mens). Deze omgeeft hem als een star patroon, waarin hij zich onvrij voelt, maar dat hij meent te moeten dragen om beschermd te zijn tegen datgene wat hij vreest nl. overheerst of alleen gelaten te worden.

Naarmate de mens meer volwassen wordt, krijgt hij meer zelfvertrouwen en is daardoor in staat om het pantser a.h.w. laag voor laag af te leggen of transparant te maken voor de meer essentiële kenmerken van zijn persoon, zijn diepere zelf, met een bovenpersoonlijk of meer universeel bewustzijn.

De bovenlaag van het "ik" echter maakt het onwezenlijke, het tijdelijke het tendentieuze en onrijpe uit. In die laag worden alle verschijnselen gevonden, die wij in de ind. psych. leerden kennen zoals o. a. de levensstijl met het verborgen doel in de ik-structuur van de mens.

Zo is er dus sprake van twee oriëntatiepunten: het "ik" en het "Zelf". Bij het "Zelf" kan gesproken worden van het meer essentiële, meer authentieke, meer ondeelbaar worden der persoonlijkheid.

Het "hippiefeest".

Het element van vlucht uit onze maatsch. verhoudingen was reeds in de naam gesteld: "Flight into lowlands paradise".

Op het feest, gehouden in de Jaarbeurshallen, waren naar zeggen een 10.000 mensen bijeen van 's avonds 8 tot 's morgens 8 uur.

De zaal was schemerachtig verlicht. Op de kale vloer, zonder zetels, kon men gaan, zitten of liggen naar believen. Vanaf drie, door schijnwerpers verlichte podia kwam een waterval van een geweldige hoeveelheid brullend lawaai vaak synaesthetisch gekoppeld aan flitsende lichteffecten en kleurige diaprojecties.

Wierook, vermengd met minder verheven geurtjes, bepaalde de atmosfeer. Door de schemerverlichting konden de mensen zich onopvallend voor elkaar, bewegen. Men behoefde dan ook eigenlijk geen individu te zijn. De vele gelijktijdige zintuigelijke indrukken hadden een blokkerend effect op het verstandelijk denken en

maakten een gesprek vrijwel onmogelijk, zodat er een roesachtige sfeer heerste, die de voorwaarden moest scheppen om high te worden. Van bewustzijnsverruiming, of zelfs enige gemeenschappelijke activiteit was niets te bespeuren.

De motorische expressie varieerde van de sexuele paar-houding tot de foetale houding, geborgen liggen in een warm holletje. Opvallend meer, lagen de jongens in de armen der meisjes, dan omgekeerd. (een behoefte tot gelijkzijn in onpersoonlijke zin?) Ook de kleding meestal slordig en een enkele keer geestig of artistiek, scheen niet meer te dienen om boven de ander uit te steken.

Van de sfeer kan gezegd worden, dat ze getuigde van een milde primitief menselijke vriendelijkheid (geen relletjes, geen ruzies) een lief zijn voor en met elkaar, mogelijk vanuit een vaag besef van saamhorigheid tegenover de maatschappij die als "de andere" (the establishment van U.S.A.) werd gequalificeerd. Steeds klonk de roep: "creativiteit!" en "communicatie!", doch beiden, vooral het tweede, leek geheel zoek.

Door het lawaai was er geen mogelijkheid tot enige verbale communicatie en als het de bedoeling zou zijn om met niet-verbale middelen te communiceren, is deze beperking op den duur toch verarmend en ontoelaatbaar. Mogelijk zou het feest als een poging beschouwd kunnen worden om, d.m.v. deze blokkering van zintuigen, zich los te scheuren van een innerlijke confrontatie, die de eigen problematische binnenwereld zou onthullen, welke toch van een beangstigende leegheid was.

Mogelijke positieve elementen:

1. Is deze manifestatie een poging tot zelfbehoud, tot non-conformisme, tot rebellie tegen de nivellering, om zich niet de schijn te laten opdringen van een menselijkheid, die in de maatschappij als koud en harteloos wordt ervaren?

2. Is het een accepteren van de ander of is het misschien om in die ander met het eigen streven geaccepteerd te willen worden? Het is mogelijk dat een wezenlijke acceptatie van de ander inhoudt, maar het is evenzo mogelijk, dat vanuit eigen onvermogen er begrip is voor het onvermogen van de ander om in dit gemeenschappelijk onvermogen elkaar te dulden. Zeer velen liepen rond zonder communicatie en in groot isolement. Van interactie was heel weinig sprake.

3. Is het een bewust afstand doen van rivaliteitsstreven?

Ook dat is mogelijk want in het "lief zijn" het "geen geweld plegen" en "geen conflict wekken" lijkt ongetwijfeld verbonden aan de mariuanabeleving die de meesten kennen. De mensen worden zich bewust van de agressie, de haat, de jalouzie enz. zodat een groter besef ontstaat van een andere vorm van menselijke relatie (overeenkomst met een psychiatrische L.S.D. behandeling). "Als alle pogingen gefaald hebben, is dit tenminste een eerlijke poging om iets beters te vinden. En zouden we moeten erkennen dat ook deze faalt dan beginnen we weer opnieuw", zegt Simon Vinkenoog. En op de vraag hoe dit in de bestaande maatschappij moet worden ingebouwd, antwoordt hij, dat juist zij de wezenlijke maatschappij zijn, al is die a.h.w. ondergronds. "En als het opnieuw beginnen eerlijk is, moet het ook eenvoudig zijn, eventueel als kind of dier op de kale grond, wetende dat je zo weinig bent en in feite zo weinig te communiceren hebt, wanneer je in jezelf de leegte hebt onderkend".

Daar zit misschien iets in, maar wat verder als er niets anders uitkomt, vraagt men zich af. Wat verder als diepergaande zelfkennis ontbreekt en er geen enkele omliggende ideaalstelling is, maar slechts een overgave aan een primitief, instinctief, accidenteel zich uiten?

Als negatief element viel op de enorme passiviteit.

Eigenlijk ontwaarde men slechts een richtingloze ontremming en misschien een ontvluchting van de nuchtere levensrealiteit nl. om deze als opgave van een mensenleven af te leggen of om van haar moeizame weg af te komen.

Enkele slotopmerkingen over de inhoud van de individuele groei:

Een Russisch psycholoog Ouspenski, heeft gezegd dat de psychologie de studie van de leugen is. Hoe meer de mens meent vrij van leugen te zijn, hoe erger het met hem is gesteld.

Het grootste obstakel voor zijn groei is de verbeelding, dat hij eigenschappen heeft, die hij in feite in 't geheel niet bezit, doch die hij zich zou wensen of zou moeten bezitten.

Velen verdiepen zich daarom in een psych. theorie, een religieuze praktijk of in sociale of politieke activiteiten, doch omdat ze slechts verstandelijk benaderd kunnen worden, hebben ze in wezen geen betekenis voor de werkelijke groei en individuele rijping voor de authenticiteit, of "het Zelf" van de mens.

Zelfbewustwording gaat echter niet automatisch. Deze vraagt om een intense en volhardende wens om anders te worden en breekt pas door na langdurige bewuste inspanning, met bereidheid om andere dingen op te geven.

Hulp en communicatie met anderen mogen hierbij niet vergeten worden, want juist hierdoor ontstaat de mogelijkheid van zelfontdekking.

Ontwikkeling kan niet plaats hebben op basis van zelfbedrog.

Zolang de mens doende is zich qualiteiten aan te meten die hij in feite niet heeft en geen begin maakt met het ontmaskeren van deze leugens, kan geen ontwikkeling plaats vinden. Om tot eerlijke zelfkennis te komen is moed nodig, wat het ook kost. Zolang de mens in zichzelf nog verschil maakt tussen "ik" en "een ander", die hij beoordeelt, is hij niet eerlijk ("als ik mezelf beschouw....."), want maakt hij een splitsing in die ene persoon die hij is, en stelt "ik" buiten datgene wat hij beoordeelt.

Hij moet dus weten, wat hij is en wat hij niet is, wààr hij is en wààr hij wil zijn en waar hij in feite dus nog niet is.

Wanneer het over groei gaat, gaat het in wezen over deze verhouding, tussen ik-bewustzijn en zelfbewustzijn.

Alle moeilijkheden in het leven komen daaruit voort, want berusten op een relatief onjuiste verhouding van deze twee lagen in de menselijke persoonlijkheid.

L. R. -St.

B E Z I G H E I D S T H E R A P I E

Voordracht van de heer G.W. v. Asperen, sociaal pedagoog te Lunteren gehouden op 25 november te Amsterdam.

Deze voordracht vormt een aansluiting met een andere genaamd "milieutherapie" welke deel uitmaakt van de sociotherapie (gehouden op 25-2-'67).

Ter herhaling:

Sociotherapie omvat die behandelingsmethoden, die manipuleren met bepaalde vormen van omgang met mensen en materiaal om een gezonde ontwikkeling van de persoonlijkheid, een creatieve aanpassing aan de gemeenschap en een gevoel van persoonlijk welbevinden te bevorderen.

Hierbij kunnen twee grote groepen onderscheiden worden:

A. MILIEU THERAPIE en B. BEZIGHEIDSTHERAPIE.

Bij de eerste staat de relatie met de medemens op de voorgrond en kan de omgang met materiaal een rol spelen, terwijl bij de tweede de rollen omgekeerd zijn, dus waarbij ten eerste de omgang met de materie aanwezig is, waardoor de omgang met de medemens beoefend kan worden.

Bovendien wordt de SOCIOTHERAPIE in een inrichting gedacht zodat de mensen in een bepaalde sfeer behandeld kunnen worden of de therapie kunnen ondergaan. Op een andere wijze zou de socio-therapie nauwelijks denkbaar zijn.

Onderverdeling van de milieutherapie is: en van de bezigheidstherapie

1. organisatie van de samenleving	1. spel- of expressieve therapie
2. het groepswerk	2. arbeidstherapie
3. de sfeer	3. kunst- of creatieve therapie.

Bij de milieutherapie denken we vooral aan de mens die beïnvloedbaar is die behoefte heeft aan informaties, belevenissen, suggesties enz. Hij is de verwer- kende-, de receptieve mens, terwijl met de bezigheidstherapie rekening gehouden wordt met de andere kant van de menselijke persoonlijkheid nl. de stre- vende, handelende mens. Het is de expressieve, creatieve agerende zijde van de mens.

Op te merken is, dat geen enkele bezigheid op zich zelf genomen, therap. is, doch dit wordt, wanneer ze afgestemd is op de individuele behoefte van de patient, zodat deze er iets mee kan gaan doen, ter bevordering van zijn gezondheid of ge- drag enz.

Evenals bij de psycho-therapie komen dezelfde vragen op nl. in welke mate de therapeut zelfhandelend moet optreden in de keuze van het materiaal en de metho- de van verwerking (directieve- of non-directieve methode). Bij een van tevoren vastgesteld behandelingsplan loopt men het risico; vormen van expressie en crea- tiviteit te onderdrukken, terwijl bij de non-directieve methode, waarbij meer ver- trouwd wordt op de zelfwerkende krachten in de patient het gevaar dreigt dat de keuze bepaald wordt door dwang-neurotische neigingen, door escapisme etc.

In de praktijk is het daarom beter om van de intelligentie, het introspectief ver- mogen en de wens tot genezing uit te gaan bij de keuze van methode. Bij som- mige patienten zal de vrijheid zo groot mogelijk kunnen zijn, terwijl voor anderen deze min of meer gedoseerd zal moeten worden (Plokker: "Geschonden Beeld"). Om de bezigheidstherapie te verduidelijken zal de gekozen indeling - spel, arbeid, kunst - nader gemotiveerd dienen te worden, daarbij bedenkend dat iedere groep afzonderlijk elementen van de andere in zich draagt. In de therapie is het nood- zakelijk die bezigheid aan te moedigen, welke voor de patient belevenissen belooft, die bijdragen aan de bevrediging van onbevredigd gebleven behoeften en aan de ontwikkeling van de onderontwikkelde faculteiten.

Speltherapie.

Bezigheden of elementen van spel zijn op twee manieren met het emotionele leven verbonden.

1. Het spel is een uiting van bestaande gevoelens en voldoet daarom aan een wens tot expressie.
2. Het spel roept emoties op en stelt in gelegenheid ermee te experimenteren.

In het spel van het kind onderscheidt men duidelijk dat het plezier heeft aan het functioneren. Twee soorten vreugden worden a. h. w. in deze lust overkoepeld: de expressieve- en de experimenteer vreugde.

Ook twee soorten beweging zijn erbij te onderscheiden:

de geïnproviseerde beweging, waarbij het gevoel aan de activiteit vooraf gaat en de beweging, waarbij juist het gevoel gewekt wordt (zoals bij het amateuristische of gereglementeerde).

Hebben deze twee vormen onvoldoende plaats gekregen in het leven van het kind of de mens (als bv. de traditie het spel als nutteloos afwijst of het door economische omstandigheden geen kans kreeg), dan kan de speltherapie dit tekort aanvullen.

Wordt de nadruk op de expressie gelegd, dan is het noodzakelijk een zo groot mogelijke variatie van technieken aan te bieden en daarbij zoveel mogelijk regels te vermijden.

Expressieve therapie kan bevrijdend en ontspannend werken bij patienten met dwangneurotische trekken, bij perfectionistische neigingen en bij diegenen die onder te drukkende normen, tradities en taboes gebukt gaan. De meer omschreven en gereglementeerde spelvormen bieden succes bij hysterici en al degenen, die naar buitensporige uitingen neigen en bij psychotici bij wie desintegratie dreigt. De toneelrol geeft gelegenheid om de gevoelens te beleven van een, door de auteur geschapen persoonlijkheid, maar gecontroleerd door de tekst en de regie, woekering van het gevoel weet te voorkomen.

Een soortgelijk proces van oproepen, kanaliseren, afgrenzen en hanteren van gevoelens is terug te vinden in andere gestyleerde rollen, bij het musiceren, dansen, wedstrijd sport e. a. vormen van gebonden spel.

In de practijk blijkt dikwijls dat specialismen als bewegingstherapie, muziek- en schildertherapie e. a. beide aspecten van de speltherapie in zich verenigen en bovendien het creatieve element tot uiting kunnen brengen.

Arbeid.

Deze speelt verschillende rollen in het leven van de mens. Of de invloed nuttig of schadelijk is voor de ontwikkeling, aanpassing en welbevinden, hangt van verschillende factoren af.

Zijn de werkzaamheden, bv. niet aangepast aan het intelligentie niveau, het temperament, de emotionele rijpheid en vaardigheid van de betrokkene dan kan de arbeid slechts ontmoediging veroorzaken.

De arbeid heeft een gunstige werking als de betrokkene kan geloven in de bruikbaarheid en het nut van wat hij produceert of van de diensten die hij verleent en eveneens als hij voor zijn prestaties antwoord van de buitenwereld krijgt in de vorm van loon, aanmoediging, eerbetoon, toejuichingen of enig andere vorm van waardering.

Het zou daarom goed zijn om de mensen in een inrichting een uurloon uit te betalen, waarvan bv. normale kosten voor verblijf enz. worden afgetrokken i.p.v. het dubbeltje p. uur dat hun gevoel van eigenwaarde verkleint.

2. In de werkzaamheden moeten voldoende creatieve mogelijkheden aanwezig zijn om het werk op zich zelf genomen aantrekkelijk te maken want loon alleen is niet voldoende om saai of onaangenaam werk bevredigend te maken.

3. Bij de arbeid moeten de menselijke relaties het gevoel van eigenwaarde en solidariteit versterken.

Het heeft een funeste invloed als mensen zich vernederd voelen, of wanneer zij tegen elkaar opgejaagd worden zoals bij concurrentie en promotiejacht het geval is. Het is nog niet zo heel lang geleden dat in de scholen met cijfers en vergelijkingen met klasgenoten het bovengenoemde met voeten werd getreden.

Hoewel weinig voorkomend is het toch mogelijk dat aan de menselijke behoeften in de arbeid kan worden voldaan en een bevredigend beroepsleven daardoor mogelijk is, vooral ook als er in de vrije tijd gelegenheid tot compensatie is.

Wil men de arbeid echter als therapie gaan gebruiken, dan is een opzet nodig

waarbij aan iedere patient een arbeids-situatie kan worden aangeboden, waarbij de positieve mogelijkheden van de arbeid, naar de persoonlijke behoeften geseerd worden aangeboden.

Daarom zullen in de inrichting div. soorten arbeid aanwezig moeten zijn, (dwz. verschillend in materiaal, tempo, moeilijkheden enz.) die een overwogen keus mogelijk maken.

Het kiezen voor een ander is een hachelijke zaak. Te gemakkelijk worden eigen wensen, voorkeur en smaak in de ander geprojecteerd en wordt er zo voor de ander gekozen en dus verkeerd.

Zorgvuldige observatie van de wijze waarop iedere patient lust uit arbeid haalt is nodig, wil voorkomen worden, dat de arbeid een verslaving wordt tot bestrijding van schuldgevoelens, tot compensatie van het minderwaardigheidsgevoel of vlucht voor verantwoordelijkheden en taken.

Arbeid kan in eenzaamheid geschieden, in aanwezigheid van, of in samenwerking met anderen. Dit laatste dan nog in verschillende intensiteit en rangverhoudingen. In de arbeidstherapie kan met deze div. vormen worden gemanipuleerd t.b.v. de sociale aanpassing van de patient.

Versch. psychologen onderscheiden arbeid in graden van zelfstandigheid of opmerkzaamheid.

De heer v. Asp. geeft 6 trappen van onderscheid zoals deze werden samengesteld door de heer Arendsen Hein:

1. lustpremie, snel resultaat, weinig inspanning, geen samenwerking.
2. tevredenheid en erkenning door anderen, weinig inspanning en uithoudingsvermogen, geen samenwerking.
3. voordeel door beloning, iets meer inspanning, geen samenwerking.
4. idem, doch enige samenwerking en een zekere medeverantwoordelijkheid voor het eindresultaat.
5. groeps- en eigenbelang vallen samen, grotere inspanning en uithoudingsvermogen, verstandige samenwerking en grotere medeverantwoordelijkheid.
6. gemeenschap gaat boven eigenbelang, volledige inzet van alle krachten voor een gemeenschappelijk doel.

Uit deze indeling blijkt wel dat lang niet iedere tewerkstelling van mensen in een inrichting als arb.therapie aangediend behoort te worden. Veelal worden mensen aan de gang gezet om enkele nuttige bijverschijnselen van de arbeid, die ook zonder predikaat van therapie toch een effect hebben, te weten:

1. verdrijving van ledigheid, verslapping enz.
2. scholing of omscholing voor een beroep, dienstig aan de reëntree in de maatschappij
3. training van vaardigheid, tempo, nauwkeurigheid en uithoudingsvermogen of ten minste het op peil houden ervan.
4. als brenger van financieel voordeel voor de inrichting t.b.v. verpleging en verpleegden.
5. dienstig aan een goede reputatie der inr. naar buiten.

In deze 5 vormen levert de arbeid het gevaar dat de eisen van de therapie uit het oog worden verloren.

Creatieve of kunst therapie

De vraag of kunst en cultuur een rol kunnen spelen in de sociotherapie wordt door deskundigen algemeen bevestigend beantwoord, al wordt tevens nadrukkelijk op de gevaren ervan gewezen.

Veel is door de eeuwen heen over de betekenis van de kunst in het leven van de mens gedacht en geschreven.

Steeds zal de mens weer opnieuw moeten bepalen of dat wat hij teweeg brengt of

ondergaat, het meest eigene en kostbaarste is, wat in hem leeft of het op een zodanig niveau en zo definitief gestalte heeft dat van een creatie mag worden gesproken.

In de creatieve expressie ligt de mogelijkheid om boven het expressieve spel en de productieve arbeid uit te stijgen, om beide op hoger niveau samen te vatten. Een dier kan men laten spelen of arbeiden, MAAR HET IS EEN VOORRECHT VAN DE MENS DEZE BEIDE OP HOGER NIVEAU SAMEN TE VATTEN TOT KUNST.

De gevaren: Iedere bundeling van creatieve kracht, leidende tot schoolvorming, geestelijke stroming of cultuurpatroon, draagt de kiemen in zich van manierisme en verstarring, welke op zijn beurt weer revolutionaire krachten opwekt, die de vrije expressie willen bevrijden van de traditionele schoonheids- en goedheidsnormen.

In de zo ontstane golfbeweging neemt de mens zijn standpunt in tussen het ge-reserveerde en het uitbundige het pretentieuze en nonchalante, tussen het preutse en onbeschaamde, het conservatieve en progressieve.

Creatieve expressie is voor de mens een behoefte en een mogelijkheid tot zelfverwerking en tot ontmoeting met de medemens en de materie op het hoogste niveau. Waar deze weg geblokkeerd is, kan één of andere vorm van therapie geïnitieerd worden op gevaaraf van een te grote ontremming. Als betu-geling dienen dan de reglementen van het spel en de binding aan de artistieke normen.

Ligt de blokkade in de expressie zelf, dan is echter een ander beleid nodig. Zou de therapie hier het karakter dragen van een scholing training of perfectionering van technieken, dan zal het resultaat een voortschrijdende ontmoediging zijn van de telkens in zichzelf teleurgestelde perfectionistische patient.

Het speelse, het nieuwe, het eigene, dat een werkstuk tot creatie kan maken blijft dan ten ene male ontbreken. Hier zal de therapie juist moeten stimuleren tot vrije expressie, tot onbekommerd uiting geven aan gevoelens.

Vanzelfsprekend zullen hoge eisen gesteld moeten worden aan alle medewerkers: van de creatieve therapie. Zij moeten zich o.a. kunnen realiseren, hoe datgene wat zij doen, bij de ander aankomt, en dit is afhankelijk van toon, intentie enz. én van de manier waarop de ander gewend is te beleven. Tenslotte hangt het slagen nog af van de relatie tussen de één en de ander. Deze drie punten spelen een rol bij het bepalen wat er gaat gebeuren en wat daarvan het gevolg zal zijn. Daar deze voordracht min of meer schematisch is geweest en allerlei onderdelen verder uitgewerkt zouden kunnen worden zou de heer v. Asperen graag willen dat mensen uit de praktijk met illustraties zouden komen.

P E R S O N E N M E T H A R T I N F A R C T

Voordracht van de heer dr. J.M. v.d. Valk, med. adj.direct. van het Wilhelminagasthuis te Amsterdam, gehouden op 27 januari 1968 te Amsterdam.

Ter inleiding: Het hartinfarct of myocardinfarct is in feite geen ziekte van het hart zelf, doch ontstaat doordat in de kringlagaderen, die de bloedtoevoer naar het hart verzorgen, een vernauwing of een afsluiting ontstaat, waardoor het hart te weinig (hartkramp) of geen bloed meer toegevoerd krijgt (doodsoorzaak).

Niet alleen de aderverkalking op oudere leeftijd is eraan schuldig, doch ook de vetafzetting in de bloedvaten, ontstaan door de voedsel gewoonten in de Westerse landen. In de Westerse wereld blijken de bloedvaten al vroeg slecht te zijn, vooral bij mannen, en de kans dat afsluiting optreedt is daar vrij

groot. (Bij de olijfolie gebruikende volken minder dan bij die waar dierlijke vetten hoofdzaak zijn.) Een andere aanwijsbare oorzaak is de steeds minder wordende lichaamsbeweging. Sport is niet voldoende om het dagelijkse gebrek te vervangen. Maar behalve de hier genoemde zijn er nog de te grote activiteiten en de psychische spanningen, welke steeds werden aangetroffen bij deze patienten.

Opgemerkt dient te worden dat het hartinfarct merendeels bij mannen voorkomt. Bovendien verkeerden de enkele vrouwen met hartinf. vaak in soortgelijke situaties als hun collega's.

Uit de onderzoekingen bij deze patienten kwam niet zozeer het neurotische dan wel een sterke overdrijving van het normale gedragspatroon naar voren, die de kern van de persoonlijkheid aantoonde.

Dr. v.d. Valk wil nu drie punten bespreken die bij personen die een hartinfarct kregen of ervoor gepredestineerd zijn, duidelijk te herkennen zijn.

1. De persoonlijkheidsstructuur
2. Een bepaalde tussenmenselijke conflictsituatie, voorafgaande aan het hartinfarct.
3. Een bepaald gedrag in de conflictsituatie, dat voor deze mensen typerend is.

De persoonlijkheidsstructuur.

Zoals reeds is aangehaald is hierbij opvallend de overdrijving van het normale gedragspatroon geldend voor de Westerse cultuur.

Uit de onderzoekingen is gebleken dat het hier mannen betreft, wier uiterlijk gedrag als actief of agressief met een tendens tot dominantie kan worden aangeduid.

In verreweg de meeste gevallen uitte deze activiteit zich in een sterke neiging tot hard werken, hetgeen de meest voor de hand liggende weg is waarlangs deze neiging tot dominantie kan worden bevredigd.

Met recht kan het hartinfarct tot de managerziekten gerekend worden, wat niet zeggen wil dat alleen topfunctionarissen erdoor getroffen worden. Ook op andere gebieden kunnen agressieve tendenzen gemanifesteerd worden (sport, vereniging, bep. hobbies enz.) Het dwangmatige van het altijd hard moeten werken wordt soms duidelijk toegegeven bv.:

"Als iemand mij vraagt hem uit de moeilijkheden te helpen, kan ik niet "nee" zeggen."

Sommige patienten waren deels van binnen uit deels door omstandigheden tot hard werken gebracht (afbetaling van schulden, betere levensstandaard te willen bieden aan het gezin, enz. enz.)

Anderen werden gedreven door eerezucht, door zucht tot dominantie. Er waren harde zakenlui of eerezuchtige "strebers" bij of anderen die gedreven werden door een altruïstisch ideaal om het vaderland, een eerlijke zaak, een strijd voor vrijheid en rechtvaardigheid te dienen. Velen werden door een sterk gevoel van verantwoordelijkheid tot rusteloos werken gedreven. Maar anderen "vluchten" in het werk omdat zij in het gezin geen bevredigingsmogelijkheden vonden voor hun gedrag tot dominantie.

Er werden echte vechters onder aangetroffen, mensen die in hun jeugd driftkoppen waren geweest, maar zich in later leven hadden leren beheersen.

In vele gevallen waren het ook mensen voor wie iedere taak een uitdaging betekende, waarop met inspanning van alle krachten moest worden geantwoord, ten einde in deze situatie niet ten onder te gaan. Niet weinigen hadden het op de maatsch. ladder hoger gebracht dan de stand waaruit zij voortkwamen (ook al een typische mogelijkheid der Westerse cultuur).

In het algemeen vermeldde de biografische anamnese dezer patienten frequenter openlijke autoriteitsconflicten in de jeugd, dan dit bij patienten met andere psychosomatische aandoeningen het geval is.

Deze laatsten vertonen eerder de neiging om te streven de meest gewaardeerde zoon te worden, dan de eersten die openlijke tegenstanders van vader waren geworden.

In overeenstemming met de tendens tot leiden en met hun vechtersnatuur, hadden zij een duurzaam toekomstvertrouwen en soms een uitgesproken optimistische levenshouding (althans totdat zij in de laatste conflictsituatie belanden). Kwamen de eerste moeilijkheden in hun leven dan gingen zij daar meestal met grote kracht tegen in. Van "opgeven" weten zij niet. Ook hiermee representeren zij sterk de levenshouding die in 't alg. van een flinke man in onze cultuur wordt verwacht.

Bij alle dominantie waren deze patienten, bij dieper peilen, toch afhankelijk i. z. v. hulde, onderscheidingen, promotie enz. Het uitblijven van een compliment of vriendelijk woord als beloning voor de prestaties werd als zeer traumatisch beleefd. De tendens tot dominantie bepaalde eveneens de instelling t. o. v. vrouw en kinderen, en niet altijd in de positieve zin als verantwoordelijk verzorger, doch ook door zich als tiran uit te leven. Tegenover vrouw en dochters gedroegen zij zich soms beschermend, doch in ieder geval heerszuchtig, maar t. o. v. de zoons waren conflicten het gevolg.

Tegenspreken of onafhankelijk gedrag van de gezinsleden werd door hen niet verwacht en slecht verdragen. Terwijl zij zich voor hun werk en financieel beleid (soms zelfs voor hun vriendschap met andere vrouwen) vrijheid van handelen voorbehielden, vergden zij van hun vrouw volgzzaamheid en verwening. Zij wilden dat vrouw (en dochters) zich liefdevol aan hun dominantie zou onderwerpen, ook indien zijzelf weinig liefde betoonden.

Het is dan ook de vraag waarin de "eigenaardigheid" bij deze mannen schuilt: In hun verlangen naar liefdesontvangst (gecombineerd met dominantie) of in hun gremdheid dit verlangen te laten merken, resp. in hun onvermogen om zelf liefde te tonen en te uiten.

Ook hierin kan "de overdrijving" van een levensverhouding herkend worden waarin zeer veel mannen in de Westerse cultuur thans verkeren.

Conflictsituaties.

Soms waren de conflictsituaties acuut en hevig traumatisch (het verloren gaan van een zelf opgebouwde zaak, gepasseerd worden bij een bevordering enz.) maar meestal waren een aaneenschakeling van kleine conflicten aan het infarct voorafgegaan. Velen hadden zich in financiële moeilijkheden gestoken of door een te grote activiteit conflicten met anderen op de hals gehaald. Niet zelden vertoonde het gedrag van deze mensen behalve het harde werken, andere agressieve uitingsvormen, waarvoor zijzelf blind waren of er vergoelijkend over spraken. Veelal typeerden zij zich door een uitermate subjectieve kijk op de situatie, met gevolg dat de reacties van anderen op zijn gedrag hem onrechtvaardig voorkwamen.

In de aard van de conflictsituaties wordt de algemene moeilijkheid herkend in het bestaan van de man in het Westerse cultuurpatroon van deze tijd. Het lijkt wel, alsof een stijging op de maatsch. ladder het steeds verder omhoog komen in positie en welvaart, noodzakelijk is, wil de man het respect van zijn omgeving, van zijn vrouw en van zichzelf behouden.

Voor deze persoonlijkheidsstructuur is het onafhankelijke gedrag van vrouw en kinderen moeilijk te verdragen en aanleiding tot een reeks van conflicten. Niet langer door opvoeding en traditie gedwongen om haar man te gehoorzamen en niet tegen te spreken, kan de Westerse vrouw thans haar man, (zelfs in het bijzijn van anderen) bekritisieren en ook financieel haar eigen weg gaan, dit vooral in gevallen waar de vrouw zelfstandig werkzaam is of was en waar zij qua intelligentie en levenskunst hun man overtreffen. Daarbij komt nog dat vele vrouwen er vaak niet aan dachten of zich geneerden haar man ook eens iets liefs te zeggen of een liefkozing te geven, waaraan deze uiterlijk koele mannen juist behoefte bleken te hebben.

De veranderde sexuele relatie in de moderne cultuur scheen bij sommigen een rol te spelen. Toegeven aan het verlangen van de man tot sex. gemeenschap is voor de hedendaagse vrouw niet langer een ongeschreven wet. Als regel geldt nu dat ook de vrouw daartoe verlangen moet gevoelen. Weigering komt dan ook vrij veel voor.

Ook de moderne jeugd, die zich niet meer vanzelfsprekend aan vaders dominantie onderwerpt maakt het deze mannen niet gemakkelijk.

Voor al zijn financiële zorgen krijgt hij weinig hartelijkheid en dank. Daarbij gerekend dat deze persoonlijkheid het moeilijk kan accepteren dat hij door de jongeren overtroffen wordt.

Samenvattend is over de conflictsituatie te zeggen dat de beleving van deze conflicten bij deze patienten heviger schijnt dan bij anderen. Zo moet geconstateerd worden dat niet het conflict zelf de aanleiding geeft tot het hartinfarct, maar de betekenis die de mensen met deze persoonlijkheidsstructuur eraan hechten.

Verwerking van het conflict:

Het meest opvallende is dat deze mensen zich in de conflictsituatie zo weinig uiten of verweren. Zij schijnen zich onvoldoende te realiseren hoeveel betekenis het conflict voor hen heeft. Zij menen er wel tegenopgewassen te zijn, bagatelliseren het, of denken het met zwijgen te hebben overwonnen. Zij hebben vaak weinig of geen contact met anderen om hun zorgen mee te delen. Harder werken was bijna altijd het enige antwoord op een conflictsituatie.

In vele biografieën kwam inderdaad het niet willen of durven uiten van angst en neerslachtigheid voor. Velen bleken een harde jeugd te hebben gehad, waarvan zijzelf echter meenden dat die hen goed had gedaan en hen sterk en mannelijk had gemaakt.

In de conflicten met de vrouw, waren de meesten door de normen, die hun voor mannelijk gedrag waren ingeprint, machteloos tot verweer, en daarmee gedwongen tot beheersing van zijn natuurlijke afreacties.

Slaan van vrouw en kinderen bv. werd vroeger wel niet bewonderd, doch bij uitzondering aan de man toegestaan en zelfs door vele vrouwen geaccepteerd. Thans echter doet dit een man het respect van zijn omgeving verliezen.

Voor sommige figuren betekent deze dwang tot beheerst en beschaafd optreden echter de onmogelijkheid om zich in bep. situaties te ontladen, wat voor hen de meest voor de hand liggende wijze zou zijn. Tenslotte noemde dr. v.d. Valk samenvattend de factoren die bij personen met hartinfarct ongetwijfeld een rol speelden, nl.: De combinatie van sterke onderdrukte emoties met te grote inspanningen. Een naarbuiten gericht gedrag, dat zich als typisch mannelijk wil betonen, met daarbij een niet toe willen geven aan de juist grote behoefte aan warmte, vertroeteling en liefde.

De discrepantie tussen de grote man en het kleine hartje.

G E D R A G S T H E R A P I E

Voordracht van de heer drs. A. Vrolijk, psycholoog te Amsterdam gehouden op 27 januari te Amsterdam.

Evenals op ieder ander terrein heeft ook de psycho-therapie zijn verschillende scholen, die elkaar soms fel bestrijden.

Momenteel echter is er de vraag naar een efficiënte korte therapie. De analytische therapie bv. duurt lang is mede daardoor zeer kostbaar hetgeen uit sociaal-economisch standpunt eigenlijk niet verantwoord kan worden. Bovendien is over het effect van de behandeling weinig bekend. Aan research is niet veel gedaan.

Zal de GEDRAGSTHERAPIE uitkomst kunnen brengen?

De gedragstherapie is na de oorlog gestart en berust op een experiment van Wolpe met 14 katten. (1946)

Deze katten kregen een experimentele neurose, nadat hen een schok was toegediend, terwijl zij voedsel wilden nemen dat in een open kooi geplaatst was. Daarna paste W. een therapie toe, waarbij de angst in etappes gelijdelijk werd overwonnen.

De gedachtegang achter dit experiment berust op het principe van de wederkerige remming, dat ook bij mensen kan worden toegepast, waar voedsel vervangen wordt door relaxatie.

De angst heeft vat op het organisme (spierspanning, samentrekking van bloedvaten versnelde hartslag enz.), maar wordt door de relaxatie, de ontspanning teruggedrongen of afgeremd.

Relaxatie is te leren door bv. de methoden van Jacobsen en Schultz. Hiervoor wordt een hiërarchische opeenvolging samengesteld van voor de patient angstaanjagende objecten, die a.h.w. onder één noemer gebracht kunnen worden. Bv. zwarte kleding, zieke mensen, lijkwagen, begraafplaats, dood. Elk punt wordt afzonderlijk onder de loupe genomen. De patient wordt gevraagd zich van het eerste punt een voorstelling te maken, waarna hem door de therapeut een suggestie wordt gegeven van een ontspannend tafereel. Deze twee wisselen elkaar met een 15 seconden af, waarbij de patient met de hand signaleert wanneer nog angstverschijnselen optreden. Is het eerste punt overwonnen, dan komt het volgende aan de beurt. Zijn alle afgewerkt dan wordt nagegaan of de patient nog andere hiërarchieën van angstaanjagende objecten heeft, die op de zelfde wijze worden behandeld. Zo noemde drs. Vrolijk een geval waarbij drie hiërarchieën samen te stellen waren nl. een onder de noemer van sociale situaties, één onder die van het verkeer en één onder die van angst voor mannen.

Mogelijk hebben deze drie gebieden met elkaar te maken, maar getracht wordt om ieder van hen te isoleren en afzonderlijk aan te pakken. Drs. Vrolijk heeft met een experiment aangetoond dat relaxatie training inderdaad positief resultaat gaf. 10 getrainde studenten hadden de angst beter onder controle dan de 10 anderen toen zij voor een angstaanjagend apparaat werden gezet, en hun per minuut werd meegedeeld hoe lang het nog duurde voor zij een schok zouden krijgen. De gedragstherapie kent verschillende methoden van benadering welke voor iedere patient afzonderlijk kan worden vastgesteld.

1. De methode van de assertive action dwz. zichzelf poneren. Wanneer men nl. niet voor zich zelf kan opkomen, ontstaat een gevoel van beklemming (bloosangst, verlegenheid, spreekangst en soms ook homosexualiteit bij pubers). Doorgaans betreft het hier mensen die niet gewend zijn om hun gevoelens te uiten, zij zeggen niets als zij iets mooi vinden en in het geheel niets wanneer zij onaangenaam getroffen zijn. Het is een onvermogen dat lijkt op een auto die constant op de remmen rijdt, wat veel energie kost.

Als wederkerige remming wordt hier de excitatie tegenover de inhibitie gebruikt, waarbij de excitatie bovendien gekoppeld wordt aan de relaxatie training, zoals bij sexuele stoornissen als prématuere ejaculatie en frigiditeit.

2. De methode van de negative massive practice hetgeen zeggen wil een langdurig doorgaan met de niet gewilde geautomatiseerde gewoonte (bv. nagelbijten). Na enige tijd treedt inhibitie (weezin) op doch het einde is pas bereikt als er walging optreedt m.a.w. men moet zolang doorgaan, totdat de inhibitie groter is dan de excitatie.

De gedragstherapie is hierdoor in staat om in de kortst mogelijke tijd het niet gewenste symptoom af te leren.

Van dieper liggende dynamische factoren wordt geen notitie genomen, al wordt niet ontkend dat deze een rol kunnen spelen.

De vraag is hier echter of het de vlugste methode is om het symptoom bij haar basis aan te pakken of wel bij de verschijnselen zelf.

3. De methode van de avoidance conditioning, waarbij het verkeerde gedrag wordt opgeroepen en gestraft.

Voorbeeld: Een meisje was gewoon om bij het opstaan in een gebogen houding te blijven lopen. De patiënte werd nu verbonden met een elektronisch apparaat, dat haar een schok gaf, zodra zij de gebogen houding aannam. Zij beloofde beterschap, en bleek ook inderdaad te zijn genezen. Deze methode wordt ook wel met succes toegepast op homo sexuelen.

Deze krijgen een schok, soms nog versterkt door een braakmiddel, toegediend, bij het zien van geprojecteerde beelden van ontkleede mannen. Zijn de onlustgevoelens opgeheven dan verschijnen op het scherm naakte vrouwen.

4. De methode van operant conditioning, toegepast op vrouwen en meisjes met magerzucht i.v.m. het niet volwassen willen worden.

De patiënte wordt een kaal kamertje toegewezen, waarin slechts een tafel een stoel en een bed geplaatst zijn. Pas bij voldoende gewichtstoename kunnen de aangenaamheden des levens "verdiend" worden zoals bezoek, bloemen, radio enz. Met deze methode heeft men succes gehad bij schizofrenen, die steeds gevoerd moesten worden. Zij kregen nu slechts een half uur gelegenheid om te eten. Sommigen hielden het drie dagen vol om te vasten, doch daarna verkozen zij op tijd hun maaltijden te nuttigen.

5. Een enkele opmerking over de klassieke conditionering, nl. de Pavlovianse methode of de methode der voorwaardelijke reflexen.

Bekend is daaromtrent de uroflex methode (toegepast op bedplassertjes) die meer efficiënt is, dan de omslachtige en inefficiënte spel therapie meent drs. Vrolijk. Er zijn thans uroflexgordeltjes in de handel.

Door middel van een ingebouwd batterijtje dat in verbinding staat met een bel wordt het kind gedwongen te ontwaken. Zodra de eerste druppel valt wordt het circuit gesloten. Op deze wijze wordt een bepaalde blaasspanning gekoppeld aan het ontwaken, dat na circ. 14 dagen ook zonder apparaat tot stand komt.

Met enige wijziging, toegepast bij constipatie heeft men reeds veel lijden vooral bij ouden van dagen kunnen verzachten.

6. Tot slot nog de implosive therapie, welke als een paardemiddel geldt onder de methodes. Hierbij wordt de angst zo hoog mogelijk opgevoerd. Nadat de ervaring de angstvoorstelling heeft vernietigd, nemen de verschijnselen plotseling af.

Iemand is bv. bang om in een auto te gaan zitten. Men gaat dan urenlang met hem door de binnenstad rijden.

De gedragstherapie is nog een vrij jonge loot aan de stam en daarom pretendeert zij niet als middel voor alle kwalen te dienen.

Bij de discussie kwam vooral naar voren dat deze gedragstherapie wel zeer tegengesteld is aan de Individualpsychologie.

Deze immers waarschuwt juist tegen symptoombehandeling, daar het euvel dan de gelegenheid krijgt op andere plaatsen weer op te duiken.

Hierop antwoordt de spreker dat de gedragstherapie niet als een afzonderlijke therapie beschouwd dient te worden. Het is geenszins de bedoeling om naast de bestaande psych. scholen een nieuwe op te richten. Veeleer zal zij gebruikt en ingelast moeten worden in de bestaande therapieën.

L. R. -St.

BOEKBESPREKING

Paul Rom: Adler und die wissenschaftliche Menschenkenntnis. (142 blz.)

Verlag:: Waldemar Kramer am Main. 1966.

Paul Rom geeft na zijn inleiding allereerst een beeld van het leven van Alfred Adler (1870-1937). Hij beschrijft de tijd waarin hij als zoon van een Joods-Hongaarse graanhandelaar in Wenen geboren werd en tot man opgroeide.

De schrijver laat ons in dit levensbeeld zien, dat Adler het niet gemakkelijk heeft gehad, noch in zijn jeugd noch in zijn latere leven. Dit levensbeeld is verhelderend voor een beter begrip van Adler's psychologie. Zijn eigen jeugdervaringen en zijn houding daar tegenover blijken namelijk duidelijk van grote invloed geweest te zijn op het ontstaan van zijn latere leer. Wij noemen onder anderen het herhaaldelijk ziek-zijn in zijn jeugd waaronder hij zeer geleden moet hebben en het geringe contact met zijn moeder. Ook de verhouding met zijn oudere gezonde broer was verre van vrij van problemen. Dan horen wij nog van schoolmoeilijkheden. Het contact met zijn vader was bijzonder goed en is voor Adler in zijn leven van grote betekenis geweest. Ook in zijn werk heeft hij veel tegenwerking ondervonden want hij had vele tegenstanders. Een grote teleurstelling moet voor Adler geweest zijn, dat hij in 1922 niet benoemd werd tot hoogleraar aan de universiteit van Wenen.

Paul Rom bespreekt het contact tussen Adler en Freud, dat voor beiden van grote betekenis is geweest; hij maakt melding van de vele discussie-avonden maar ook van een groeiende controverse tussen hen beiden. In 1911 verlaat Adler de kring van Freud en gaat dan zijn eigen weg. Hij brengt een psychologie, die berust op een wetenschappelijke mensenkennis. Hij treedt de medemens tegemoet, wil die begrijpen en ook voor anderen begrijpelijk maken. Voorop staat bij Adler de wens om deze medemens te helpen in zijn moeilijkheden, de concrete mens die een eenheid is en die ieder voor zich uniek is.

Dan bespreekt de schrijver de verschillende grondbeginselen van de individualpsychologie op een korte overzichtelijke wijze.

Met spijt wordt door Rom vastgesteld, dat ondanks het feit dat de begrippen van Adler een gemeengoed geworden zijn zowel in de psychotherapie als in de opvoeding en de literatuur, zowel voor de vakman als leek, de naam Adler slechts sporadisch genoemd wordt. Er worden wel enige suggesties gedaan waardoor dit opmerkelijke feit mogelijk te verklaren valt. Rom noemt o.a. het feit, dat Adler geen eminent schrijver was, maar wel een groot en fascinerend spreker. Hij was op zijn best wanneer hij de mensen in persoon tegemoet trad en dan ging er blijkbaar een grote aantrekkingskracht van hem uit. Zijn boeken echter zijn veel minder attractief en soms moeilijk te lezen. Bovendien was Adler veel minder dogmatisch dan Freud; hij hield van wetenschappelijke vrijheid waardoor de individualpsychologische school lang niet zo straf georganiseerd was als bij Freud; deze immers stelde strenge eisen voordat iemand toegelaten werd tot de Freudse school. Adler wilde voor alles de mensen helpen en het kon hem in feite niet zoveel schelen hoe zijn ideeën tot de mensen kwamen, als zij maar hielpen. Adler trok door de wereld, hield er zijn voordrachten en er werden congressen voor de individualpsychologie georganiseerd. Zodoende heeft hij overal vrienden gemaakt en mensen voor zijn ideeën gewonnen.

Het voorrecht Adler te horen spreken is voor ons niet weggelegd, maar het is opvallend met hoeveel warmte men altijd over hem hoort praten door mensen die dit voorrecht wel hebben gehad. Ook het boekje van Paul Rom straalt diezelfde

warmte uit wanneer hij zijn ontmoetingen met Adler beschrijft.

Het boekje Adler und die wissenschaftliche Menschenkenntnis is zeker aan te bevelen en zal vooral zijn waarde hebben voor diegenen die nog niet zolang met de individualpsychologie bekend zijn. Het belichten van enige facetten uit het leven van Adler zelf alsmede de sociale en politieke omstandigheden waaronder hij leefde, vind ik vooral een bijdrage tot een beter begrip van zijn leer.

G. J. W-de G.

Noteert U vast de data der bijeenkomsten in het verenigingsjaar 1968/1969

28 september	25 januari
26 oktober	22 februari
23 november	29 maart.

ADRESWIJZIGINGEN:

Mevr. Z.R. Petersilka-Nieboer	naar Stadionkade 160 II	Amsterdam-Z.
Hr. J. Verkerk	naar Houtmanstr. 30	Oud Beyerland
Hr. G.H. van Asperen	naar Boslaan 75	Lunteren

OPROEP

Het bestuur heeft dringend behoefte aan een 2e penningmeester.

Wie kan zich aanbieden?

Wie kan iemand aanbevelen?

Graag opgaven aan de secr. de Hr. H.W. de Ridder, Olympiaplein 56 III, Amsterdam-Z.

Onze levenstaak is niet, te slagen,
doch welgemoed door te gaan met falen.

R. L. Stevenson.

of ook wel:

"Grote fouten te vervangen door minder grote"

Alfred Adler.